UNIWERSYTET EKONOMICZNY W POZNANIU

UNIWERSYTET EKONOMICZNY W POZNANIU · KATEDRA INFORMATYKI EKONOMICZNEJ

Informatyczne narzędzia wizualizacji danych

Zajęcia 4 · DAX: miary, dwa konteksty, CALCULATE i pięć ciekawych funkcji
rok akademicki 2026/2027 · dr inż. Szczepan Górtowski

Po tych zajęciach

- odróżniasz kontekst filtra od kontekstu wiersza i wiesz, który liczy twoją miarę
- piszesz miary z VAR, DIVIDE i CALCULATE, które liczą dobrze także w wierszu sumy
- używasz iteratorów i pięciu funkcji, które zamieniają liczbę w tekst, kolor i ranking
- sprawdzasz miarę, zanim uwierzysz wynikowi — także miarę napisaną przez AI

Gdzie jesteśmy w projekcie

Zajęcia 3 · model

Gwiazda: fakty w środku, wymiary wokół, relacje jeden do wielu. Model mówi, którędy płyną filtry.

Dziś · miary

Miara liczy wynik w każdej komórce raportu. Dziś napiszesz ich 25 — od SUM do WINDOW.

Zajęcia 5 · CP2

Oddajesz model i miary swojego projektu jako PBIP. Dziś zbierasz wzorce, które tam przeniesiesz.

Miary z dzisiejszych ćwiczeń to też wzorce na obronę: karty A1–A4 sprawdzają dokładnie te umiejętności.

01

Miara liczy się tam, gdzie ją postawisz

Kolumna obliczeniowa czy miara?

	Kolumna obliczeniowa	Miara
Kiedy liczy	raz, przy odświeżeniu danych	przy każdym filtrze i kliknięciu
Gdzie jest wynik	w tabeli — zajmuje pamięć	nigdzie — liczy się na żądanie
Co widzi	jeden wiersz: kontekst wiersza	filtry komórki: kontekst filtra
Przykład	Marża wiersza = [Wartość sprzedaży] - [Koszt całkowity]	Marża % = DIVIDE([Marża PLN], [Sprzedaż PLN])
Użyj, gdy	wynik ma trafić na oś, do fragmentatora albo relacji	wynik ma się sumować, dzielić i reagować na filtry

W projekcie domyślnie piszesz miary. Kolumnę obliczeniową dodajesz, gdy potrzebujesz nowej kategorii, np. przedziału cen.

Kontekst filtra: co widzi jedna komórka

Każda komórka tabeli, słupek i karta to osobne obliczenie miary. Filtry komórki decydują, które wiersze faktów policzy.

Sprzedaż PLN, mln zł	2023	2024	2025
Komputery	90,8	**65,2**	92,2
Telewizory i wideo	58,7	50,5	60,6
Telefony	46,6	49,1	51,3
AGD	22,7	24,4	25,4
… 4 kolejne kategorie			
Suma	**284,8**	**262,0**	**303,7**

KOMÓRKA KOMPUTERY × 2024

- filtr z wiersza: 'Produkt'[Kategoria] = "Komputery"
- filtr z kolumny: 'Kalendarz'[Rok] = 2024
- do tego fragmentatory oraz filtry strony i raportu

Relacje przenoszą oba filtry do tabeli Sprzedaż. Z 57 222 wierszy zostaje 3 193 — i tylko je sumuje SUM: 65 185 656 zł.

A WIERSZ SUMY?

Ma tylko filtr roku, więc pokazuje całą sieć: 262,0 mln zł w 2024 r.

Kontekst wiersza: liczysz jeden wiersz naraz

Kolumna obliczeniowa i iterator widzą bieżący wiersz tabeli. Nie widzą filtrów raportu.

KOLUMNA OBLICZENIOWA W TABELI SPRZEDAŻ

```
Marża wiersza =
    'Sprzedaż'[Wartość sprzedaży]
        - 'Sprzedaż'[Koszt całkowity]
```

Power BI liczy wyrażenie dla każdego z 57 222 wierszy przy odświeżeniu i zapisuje wynik w tabeli.

MIARA Z ITERATOREM SUMX

```
Sprzedaż brutto PLN =
SUMX(
    'Sprzedaż',
    'Sprzedaż'[Ilość] * 'Sprzedaż'[Cena jednostkowa]
)
```

SUMX tworzy kontekst wiersza tylko na czas liczenia: mnoży w każdym wierszu, potem sumuje. Nic nie zapisuje.

PUŁAPKA

Kontekst wiersza nie filtruje. SUM('Sprzedaż'[Ilość]) w kolumnie obliczeniowej zwróci w każdym wierszu tę samą sumę całej tabeli: 619 376.

Trzy nawyki dobrej miary

Nazwa mówi, co liczy

Sprzedaż PLN, nie Miara 1. Jednostka w nazwie, miara w tabeli _Miary, w folderze tematu.

Format przy mierze

Ustaw format raz: Narzędzia miar → Format. #,0 dla złotych, 0,0% dla udziałów. Każdy wykres go przejmie.

Dobrze także w sumie

Wiersz sumy to też kontekst filtra. Sprawdzaj go zawsze — tam wychodzą błędy udziałów, rankingów i średnich.

Opis miary (pole Opis we właściwościach) widać w dymku w panelu Dane. Wypełnij go — kryteria oceny miar go wymagają.

02

Miara z miar: VAR i DIVIDE

Ćw. 0 · Otwórz plik z tabelą miar

5 min

1. Pobierz z Moodle INWD_dax_cwiczenia.zip i rozpakuj do C:\ — pliki trafią do C:\INWD.
2. Otwórz C:\INWD\INWD_dax_cwiczenia.pbip i kliknij „Odśwież teraz”.
3. W panelu Dane znajdź tabelę _Miary: folder Podstawowe, a w nim Sprzedaż PLN i Sprzedaż szt.
4. Otwórz stronę „Stanowisko testowe”. Tu sprawdzisz każdą nową miarę.

Wskazówka: Tabela miar to pusta tabela z jedną ukrytą kolumną. Power BI pokazuje ją na górze panelu Dane.

Stanowisko testowe: trzy tabele w trzech ziarnach i dwa fragmentatory.

Tabela miar we własnym projekcie

W projekcie na zaliczenie zrób ją od razu. Miary nie zgubią się wśród kolumn.

- Narzędzia główne → Wprowadź dane → nazwa tabeli _Miary → Załaduj
- Istniejącą miarę przeniesiesz tak: zaznacz ją → Narzędzia miar → Tabela główna → _Miary
- Ukryj kolumnę Kolumna1 — tabela zostanie tylko z miarami i trafi na górę panelu Dane
- Foldery: widok modelu → zaznacz miary → Właściwości → Folder wyświetlania

VAR i DIVIDE: miara, którą da się przeczytać

Z VAR

```
Marża % =
VAR _sprzedaz = [Sprzedaż PLN]
VAR _koszt = [Koszt PLN]
RETURN
    DIVIDE(_sprzedaz - _koszt, _sprzedaz)
```

BEZ VAR — DZIAŁA, ALE CZYTA SIĘ GORZEJ

```
DIVIDE([Sprzedaż PLN] - [Koszt PLN],
       [Sprzedaż PLN])
```

- VAR nadaje nazwę wynikowi pośredniemu. Liczy go raz, w kontekście miejsca, w którym stoi.
- RETURN mówi, co miara zwraca. Chcesz sprawdzić krok pośredni? Zwróć na chwilę _koszt.
- DIVIDE(a, b) zamiast a / b: gdy b to zero albo pusto, dostajesz pustą komórkę zamiast błędu.
- Nazwy zmiennych bez spacji i polskich znaków: _sprzedaz, _koszt.

Ćw. 1 · VAR, DIVIDE i format

10 min

1. W _Miary utwórz Koszt PLN = SUM('Sprzedaż'[Koszt całkowity]) i Marża PLN = [Sprzedaż PLN] - [Koszt PLN].
2. Utwórz Marża % z kodu poniżej. Format: Narzędzia miar → Procent, jedno miejsce po przecinku.
3. Dodaj Średnia cena PLN = DIVIDE([Sprzedaż PLN], [Sprzedaż szt.]).
4. Przeciągnij cztery miary do tabeli „Według roku” na stanowisku testowym.

```
Marża % =
VAR _sprzedaz = [Sprzedaż PLN]
VAR _koszt = [Koszt PLN]
RETURN
    DIVIDE(_sprzedaz - _koszt, _sprzedaz)
```

PYTANIE

Marża % w wierszu sumy to 27,8%, a średnia z trzech lat — 27,7%. Skąd ta różnica?

Rezultat ćwiczenia 1

W 2024 r. marża spadła do 25,9%, a średnia cena o 16%

Ćwiczenie 1 · miara z miar, VAR, DIVIDE i format · dane fikcyjne

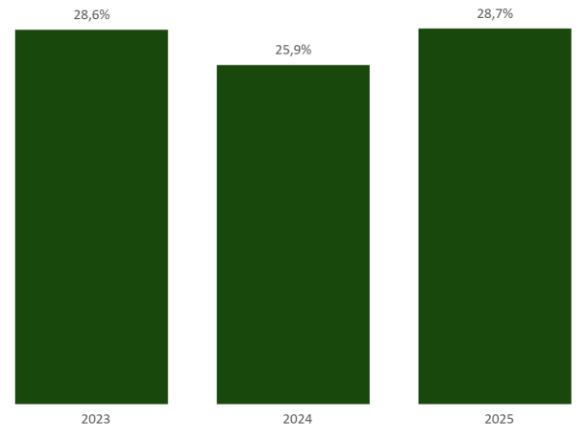
Wyniki według roku

Rok	Sprzedaż PLN	Koszt PLN	Marża PLN	Marża %	Średnia cena PLN
2023	284 816 425	203 339 501	81 476 924	28,6%	1 481
2024	262 032 917	194 136 607	67 896 310	25,9%	1 250
2025	303 724 154	216 548 595	87 175 559	28,7%	1 396
Suma	850 573 496	614 024 704	236 548 793	27,8%	1 373

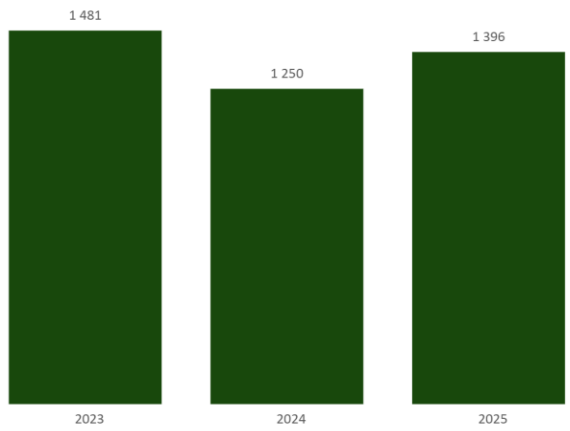
Jak liczy Marża %

```
Marża % =
VAR _sprzedaz = [Sprzedaż PLN]
VAR _koszt = [Koszt PLN]
RETURN
    DIVIDE(_sprzedaz - _koszt, _sprzedaz)
```

Marża % według roku

Średnia cena PLN według roku

SPRAWDŹ U SIEBIE

- Marża %: 28,6% → 25,9% → 28,7%
- Średnia cena: 1 481 → 1 250 → 1 396 zł
- suma: marża 27,8%, cena 1 373 zł
- Marża PLN 2024: 67,9 mln zł

Plik INWD_dax_rozwiazanie.pbip, strona „Ćw. 1”. Tytuł strony to wniosek: marża i cena spadły w tym samym roku.

03

CALCULATE: zmieniasz kontekst filtra

CALCULATE: trzy ruchy na filtrach

CALCULATE(wyrażenie, filtr, …) liczy wyrażenie w zmienionym kontekście filtra.

Dodaj filtr

```
CALCULATE(
    [Sprzedaż PLN],
    'Kanał'[Typ kanału]
        = "Online"
)
```

Filtr na kolumnie zastępuje filtr tej kolumny. Rok, kategoria i region zostają.

Usuń filtr

```
CALCULATE(
    [Sprzedaż PLN],
    REMOVEFILTERS('Produkt')
)
```

Zdejmuje wszystkie filtry z tabeli Produkt, także z fragmentatora. To mianownik udziału w całości.

Zostaw wybór użytkownika

```
CALCULATE(
    [Sprzedaż PLN],
    ALLSELECTED('Produkt')
)
```

Zdejmuje filtr wiersza tabeli, ale zostawia to, co wybrano we fragmentatorze.

REMOVEFILTERS i ALL działają w CALCULATE tak samo. REMOVEFILTERS mówi wprost, co robi — dlatego go używamy.

Dwa mianowniki: REMOVEFILTERS kontra ALLSELECTED

Fragmentator: Komputery, Telefony, Telewizory i wideo. Ta sama sprzedaż, dwa różne udziały.

Kategoria	Sprzedaż PLN	Udział w całości %	Udział w wybranych %
Komputery	248 110 544	29,2%	43,9%
Telewizory i wideo	169 782 276	20,0%	30,1%
Telefony	146 954 285	17,3%	26,0%
Suma	**564 847 105**	**66,4%**	**100,0%**

```
REMOVEFILTERS('Produkt')
```

mianownik 850 573 496: cała sieć

```
ALLSELECTED('Produkt')
```

mianownik 564 847 105: trzy wybrane kategorie

KTÓRY WYBRAĆ?

- O mianowniku decyduje pytanie odbiorcy.
- „Jaką część całego biznesu dają komputery?” — REMOVEFILTERS.
- „Jaką część tego, co oglądam?” — ALLSELECTED.

KEEPFILTERS: dołóż filtr, zamiast go podmieniać

```
Komputery PLN = CALCULATE([Sprzedaż PLN], 'Produkt'[Kategoria] = "Komputery")
Komputery KEEPFILTERS PLN = CALCULATE([Sprzedaż PLN], KEEPFILTERS('Produkt'[Kategoria] = "Komputery"))
```

Kategoria	Sprzedaż PLN	Komputery PLN	Komputery KEEPFILTERS PLN
Komputery	248 110 544	248 110 544	248 110 544
Telewizory i wideo	169 782 276	248 110 544	
Telefony	146 954 285	248 110 544	

- Zwykły filtr w CALCULATE zastępuje filtr kategorii z wiersza — w każdym wierszu liczysz komputery.
- KEEPFILTERS łączy go z filtrem wiersza. Telefony i komputery naraz to zbiór pusty.

Dla chętnych w ćw. 2: postaw obie miary obok siebie w tabeli „Według kategorii” na stanowisku testowym.

Ćw. 2 · CALCULATE: trzy wzorce

15 min

1. Utwórz Sprzedaż online PLN i Udział online % (kod 1). Sprawdź je w tabeli „Według roku”.
2. Utwórz Sprzedaż wszystkich produktów PLN i Udział w całości % (kod 2).
3. Utwórz Udział w wybranych % (kod 3). Oba udziały przeciągnij do tabeli „Według kategorii”.
4. We fragmentatorze zaznacz (Ctrl + klik) Komputery, Telefony oraz Telewizory i wideo. Który udział się zmienił i dlaczego?

```
1  Sprzedaż online PLN = CALCULATE([Sprzedaż PLN], 'Kanał'[Typ kanału] = "Online")
   Udział online % = DIVIDE([Sprzedaż online PLN], [Sprzedaż PLN])
2  Sprzedaż wszystkich produktów PLN = CALCULATE([Sprzedaż PLN], REMOVEFILTERS('Produkt'))
   Udział w całości % = DIVIDE([Sprzedaż PLN], [Sprzedaż wszystkich produktów PLN])
3  Udział w wybranych % = DIVIDE([Sprzedaż PLN], CALCULATE([Sprzedaż PLN], ALLSELECTED('Produkt')))
```

Rezultat ćwiczenia 2

Komputery to 29% całej sprzedaży, ale 44% wśród trzech wybranych kategorii

Ćwiczenie 2 · CALCULATE z filtrem, REMOVEFILTERS, ALLSELECTED i KEEPFILTERS

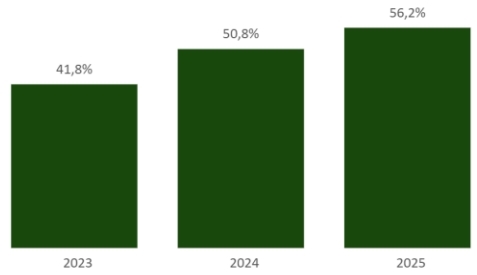
Kategoria

- ☐ AGD
- ☐ Aparaty i kamery
- ☐ Audio
- ☐ Gry i konsole
- ■ Komputery
- ☐ Smart home i wearables
- ■ Telefony
- ■ Telewizory i wideo

REMOVEFILTERS kontra ALLSELECTED: dwa mianowniki

Kategoria	Sprzedaż PLN	Sprzedaż wszystkich produktów PLN	Udział w całości %	Udział w wybranych %
Komputery	248 110 544	850 573 496	29,2%	43,9%
Telewizory i wideo	169 782 276	850 573 496	20,0%	30,1%
Telefony	146 954 285	850 573 496	17,3%	26,0%
Suma	**564 847 105**	**850 573 496**	**66,4%**	**100,0%**

Udział online % według roku (bez filtra kategorii)

Ten sam filtr, dwa wyniki: zwykły CALCULATE i KEEPFILTERS

Kategoria	Sprzedaż PLN	Komputery PLN	Komputery KEEPFILTERS PLN
Komputery	248 110 544	248 110 544	248 110 544
Telewizory i wideo	169 782 276	248 110 544	
Telefony	146 954 285	248 110 544	
Suma	**564 847 105**	**248 110 544**	**248 110 544**

Plik INWD_dax_rozwiazanie.pbip, strona „Ćw. 2”. Wykres udziału online nie reaguje na fragmentator kategorii (Edytuj interakcje).

SPRAWDŹ U SIEBIE

- Komputery: 29,2% całości, 43,9% wybranych
- suma udziałów w całości: 66,4%, w wybranych: 100%
- online: 41,8% → 50,8% → 56,2%
- KEEPFILTERS: liczba tylko w wierszu Komputery

04

Iteratory: licz wiersz po wierszu

SUMX: najpierw każdy wiersz, potem suma

SUM dodaje gotową kolumnę. SUMX liczy wyrażenie w każdym wierszu tabeli i dopiero wyniki sumuje.

Ilość	Cena jednostkowa	Ilość × Cena	Wartość sprzedaży
13	201,47	2 619,11	2 488,15
21	177,33	3 723,93	3 723,93
28	94,13	2 635,64	2 635,64
…	…	…	…
Suma		**874 897 885**	**850 573 496**

```
SUMX('Sprzedaż', 'Sprzedaż'[Ilość] * 'Sprzedaż'[Cena jednostkowa])
SUM('Sprzedaż'[Wartość sprzedaży])
```

RÓŻNICA TO RABATY

- 24,3 mln zł, czyli 2,8% wartości brutto.
- W 2024 r. rabaty zjadły 4,8% — w 2023 r. 1,8%.
- Pierwsze trzy wiersze to prawdziwe wiersze z pliku sprzedaz.csv.

Przejście kontekstu: miara w iteratorze działa, samo SUM nie

Średnia dzienna sprzedaż w 2024 r. Trzy wersje kodu, dwa wyniki.

```
AVERAGEX(VALUES('Kalendarz'[Data]),
    [Sprzedaż PLN])
```

DOBRZE **715 937 zł**

odwołanie do miary to ukryty CALCULATE: bieżąca data staje się filtrem

```
AVERAGEX(VALUES('Kalendarz'[Data]),
    SUM('Sprzedaż'[Wartość sprzedaży]))
```

ŹLE **262 032 917 zł**

SUM nie widzi wiersza: 366 razy liczy cały rok

```
AVERAGEX(VALUES('Kalendarz'[Data]),
    CALCULATE(SUM('Sprzedaż'[Wartość sprzedaży])))
```

DOBRZE **715 937 zł**

CALCULATE zamienia kontekst wiersza na filtr — to samo co miara

Klasyk podpowiedzi AI: kod wygląda rozsądnie i zwraca liczbę. Tylko liczba jest 366 razy za duża.

RANKX i ISINSCOPE: ranking bez bzdury w wierszu sumy

```
Ranking podkategorii =
IF(
    ISINSCOPE('Produkt'[Podkategoria]),
    RANKX(ALLSELECTED('Produkt'[Podkategoria]),
          [Sprzedaż PLN])
)
```

Podkategoria	Sprzedaż PLN	bez ISINSCOPE	z ISINSCOPE
Laptopy	185 933 469	1	1
Telewizory	150 764 702	2	2
Smartfony	134 239 218	3	3
… 22 kolejne			
Suma	**850 573 496**	**1**	

- RANKX porównuje sprzedaż podkategorii z każdą z listy ALLSELECTED — z tymi, które widać w tabeli.
- Bez warunku wiersz sumy dostaje miejsce 1: suma jest większa od każdej podkategorii.
- ISINSCOPE sprawdza, czy tabela grupuje po podkategorii. W sumie nie grupuje, więc miara zwraca pusto.

Ćw. 3 · Iteratory i ranking

15 min

1. Sprzedaż brutto PLN = SUMX('Sprzedaż', 'Sprzedaż'[Ilość] * 'Sprzedaż'[Cena jednostkowa])
2. Udział rabatów % = DIVIDE([Sprzedaż brutto PLN] - [Sprzedaż PLN], [Sprzedaż brutto PLN])
3. Średnia dzienna sprzedaż PLN = AVERAGEX(VALUES('Kalendarz'[Data]), [Sprzedaż PLN])
4. Ranking podkategorii z kodu poniżej wstaw do tabeli „Według podkategorii”.

```
Ranking podkategorii = IF(ISINSCOPE('Produkt'[Podkategoria]),
    RANKX(ALLSELECTED('Produkt'[Podkategoria]), [Sprzedaż PLN]))
```

PYTANIE

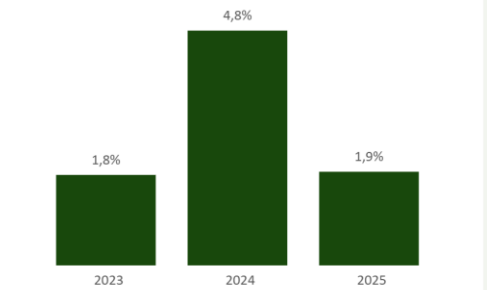
Rabaty w 2024 r. urosły 2,6 raza. Które kategorie za to odpowiadają? Sprawdź na stanowisku.

Rezultat ćwiczenia 3

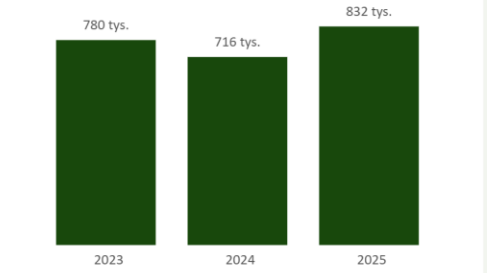
Rabaty w 2024 r. były 2,6 raza wyższe niż rok wcześniej

Ćwiczenie 3 · SUMX, AVERAGEX, RANKX i ISINSCOPE · dane fikcyjne

Udział rabatów % według roku

Średnia dzienna sprzedaż PLN według roku

Ranking podkategorii: RANKX, a w wierszu sumy pusto dzięki ISINSCOPE

Podkategoria	Ranking podkategorii	Sprzedaż PLN	Sprzedaż brutto PLN	Udział rabatów %
Laptopy	1	185 933 469	193 257 331	3,8%
Telewizory	2	150 764 702	156 170 710	3,5%
Smartfony	3	134 239 218	137 118 161	2,1%
Aparaty bezlusterkowe	4	36 331 835	37 005 425	1,8%
Ekspresy do kawy	5	34 300 797	34 867 089	1,6%
Smartwatche	6	33 028 328	33 585 162	1,7%
Komputery stacjonarne	7	29 158 831	30 393 067	4,1%
Odkurzacze	8	28 275 713	28 849 308	2,0%
Słuchawki	9	26 237 460	26 716 645	1,8%
Monitory	10	24 063 319	24 975 973	3,7%
Konsole	11	22 628 561	23 043 190	1,8%
Soundbary	12	21 038 640	21 450 191	1,9%
Głośniki bezprzewodowe	13	17 217 452	17 538 896	1,8%
Inteligentny dom	14	17 161 634	17 467 142	1,7%
Projektory	15	13 652 859	14 152 477	3,5%
Aparaty kompaktowe	16	11 074 870	11 278 975	1,8%
Akcesoria telefoniczne	17	10 124 704	10 350 543	2,2%
Roboty kuchenne	18	9 893 428	10 097 120	2,0%
Kamery sportowe	19	9 078 055	9 235 851	1,7%
Akcesoria komputerowe	20	8 954 924	9 319 467	3,9%
Gry	21	7 574 516	7 711 215	1,8%
Akcesoria do gier	22	6 083 625	6 191 312	1,7%
Opaski sportowe	23	5 801 479	5 918 255	2,0%
Odtwarzacze i streaming	24	5 364 716	5 557 848	3,5%
Telefony dla seniora	25	2 590 362	2 646 532	2,1%
Suma		**850 573 496**	**874 897 885**	**2,8%**

SPRAWDŹ U SIEBIE

- rabaty: 1,8% → 4,8% → 1,9%
- średnia dzienna: 780 tys. → 716 tys. → 832 tys. zł
- ranking: Laptopy, Telewizory, Smartfony
- wiersz sumy rankingu: pusty

Plik INWD_dax_rozwiazanie.pbip, strona „Ćw. 3”.

05

Pięć funkcji, które robią z liczby komunikat

Pięć funkcji na jednej stronie raportu

Funkcja	Co robi	Miara w pliku	Wynik dla 2024
SELECTEDVALUE	zwraca wartość, gdy filtr zostawia dokładnie jedną	Tytuł dynamiczny	2024
SWITCH(TRUE())	sprawdza warunki po kolei, bierze pierwszy prawdziwy	Segment podkategorii	Laptopy: Lider
TOPN	zwraca N wierszy z najwyższą wartością	Top 3 podkategorie	3 podkategorie
CONCATENATEX	skleja wartości z tabeli w jeden tekst	Top 3 podkategorie	Laptopy, Smartfony, Telewizory
UNICHAR i FORMAT	wstawia znak Unicode, liczbę zapisuje jako tekst	Trend r/r	▼ -8,0%

Każda zwraca tekst albo jedną wartość. Wstawisz ją w tytuł, kartę albo formatowanie warunkowe.

SELECTEDVALUE: tytuł, który wie, co wybrałeś

```
Tytuł dynamiczny =
VAR _okres =
    SELECTEDVALUE('Kalendarz'[Rok], "w wybranych latach")
VAR _zmiana = [Zmiana r/r %]
RETURN
    "Sprzedaż " & _okres & ": "
        & FORMAT([Sprzedaż PLN] / 1000000, "#,0.0")
        & " mln zł"
        & IF(NOT ISBLANK(_zmiana),
            " (" & FORMAT(_zmiana, "+0.0%;-0.0%") & " r/r)")
```

Fragmentator Rok	Tytuł wykresu
2024	Sprzedaż 2024: 262,0 mln zł (-8,0% r/r)
2025	Sprzedaż 2025: 303,7 mln zł (+15,9% r/r)
2024 i 2025	Sprzedaż w wybranych latach: 565,8 mln zł
nic	Sprzedaż w wybranych latach: 850,6 mln zł

JAK TO PODPIĄĆ

- Zaznacz wykres → Formatowanie → Ogólne → Tytuł → fx.
- Styl formatu: Wartość pola. Pole: Tytuł dynamiczny.
- Drugi argument SELECTEDVALUE to tekst na wypadek kilku lat albo braku wyboru.
- Ta sama funkcja liczy Sprzedaż rok wcześniej: rok z filtra minus jeden. Na zajęciach 5 zrobisz to funkcjami analizy czasowej.

SWITCH(TRUE()): warunki po kolei, wygrywa pierwszy prawdziwy

```
Segment podkategorii =
VAR _udzial = [Udział w całości %]
RETURN
    SWITCH(
        TRUE(),
        NOT HASONEVALUE('Produkt'[Podkategoria])
            || ISBLANK(_udzial), BLANK(),
        _udzial >= 0.10, "Lider",
        _udzial >= 0.03, "Środek",
        "Ogon"
    )
```

- Warunki czytasz z góry na dół. Dlatego próg 10% stoi przed progiem 3%.
- Ostatni argument bez warunku znaczy „w każdym innym przypadku”.
- HASONEVALUE zostawia pusty wiersz sumy: suma nie jest podkategorią.

WYNIK 2023–2025

3 liderów, 6 w środku, 16 w ogonie. Liderzy dają 55,4% sprzedaży.

TOPN i CONCATENATEX: lista liderów jako jeden tekst

```
Top 3 podkategorie =
CONCATENATEX(
    TOPN(3, VALUES('Produkt'[Podkategoria]),
         [Sprzedaż PLN]),
    'Produkt'[Podkategoria],
    ", ",
    [Sprzedaż PLN], DESC
)
```

- TOPN(3, …) wybiera trzy podkategorie o najwyższej sprzedaży w bieżącym kontekście.
- CONCATENATEX skleja je przecinkiem ze spacją i sortuje według sprzedaży malejąco.

Okres	Top 3 podkategorie
2023–2025	Laptopy, Telewizory, Smartfony
2024	Laptopy, Smartfony, Telewizory

ZAUWAŻ

W 2024 r. smartfony wyprzedziły telewizory o 26 tys. zł — o 0,06%. Tekst z miary pokaże to od razu, słupki ledwo.

UNICHAR, FORMAT i kolor z miary: strzałka trendu w tabeli

```
Trend r/r =
VAR _zmiana = [Zmiana r/r %]
RETURN
    IF(
        NOT ISBLANK(_zmiana),
        IF(_zmiana >= 0, UNICHAR(9650), UNICHAR(9660))
            & " " & FORMAT(_zmiana, "+0.0%;-0.0%")
    )
```

```
Kolor trendu =
VAR _zmiana = [Zmiana r/r %]
RETURN
    SWITCH(TRUE(), ISBLANK(_zmiana), BLANK(),
           _zmiana < 0, "#C0392B", "#18480C")
```

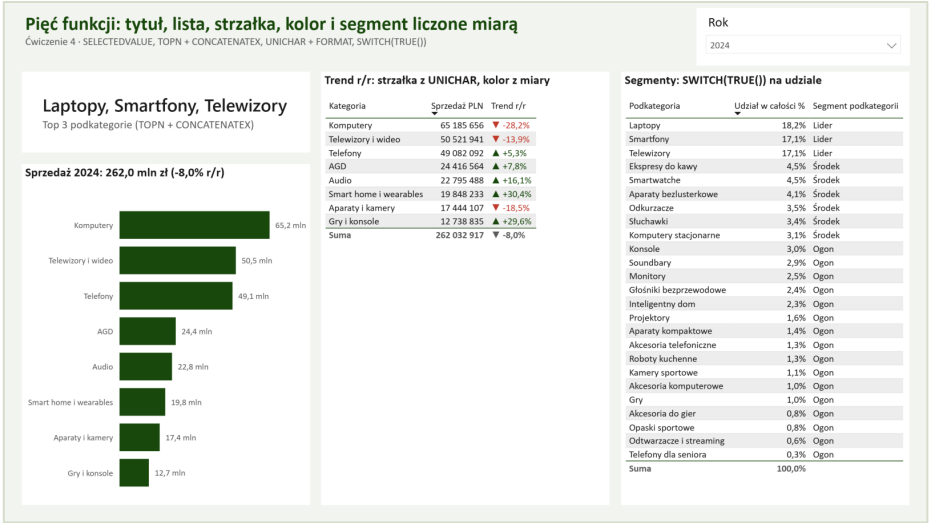
Kategoria, 2024	Trend r/r
Komputery	▼ -28,2%
Telewizory i wideo	▼ -13,9%
Telefony	▲ +5,3%
AGD	▲ +7,8%
Audio	▲ +16,1%
Smart home i wearables	▲ +30,4%
Aparaty i kamery	▼ -18,5%
Gry i konsole	▲ +29,6%

Kolor podepniesz tak: tabela → Formatowanie → Elementy komórki → Kolor czcionki → fx → Wartość pola → Kolor trendu.

Ćw. 4 · Pięć funkcji na stronie „Ćwiczenia”

20 min

1. Sprzedaż rok wcześniej PLN i Zmiana r/r % (kod na ściądze DAX).
2. Trend r/r i Kolor trendu. Tabela: Kategoria, Sprzedaż PLN, Trend r/r, kolor czcionki z miary.
3. Segment podkategorii w tabeli z podkategoriami i Udziałem w całości %.
4. Top 3 podkategorie na karcie.
5. Wykres słupkowy sprzedaży według kategorii z tytułem z miary. Fragmentator Rok ustaw na 2024.

Wskazówka: Kod jest też w pliku rozwiązania: _Miary → folder Ćw. 4 · pięć funkcji.

Cel: strona „Ćw. 4” z pliku rozwiązania.

Rezultat ćwiczenia 4

Pięć funkcji: tytuł, lista, strzałka, kolor i segment liczone miarą

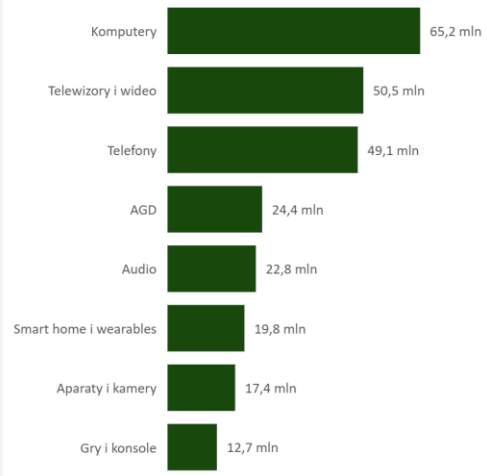
Ćwiczenie 4 · SELECTEDVALUE, TOPN + CONCATENATEX, UNICHAR + FORMAT, SWITCH(TRUE())

Rok: 2024

Laptopy, Smartfony, Telewizory

Top 3 podkategorie (TOPN + CONCATENATEX)

Sprzedaż 2024: 262,0 mln zł (-8,0% r/r)

Trend r/r: strzałka z UNICHAR, kolor z miary

Kategoria	Sprzedaż PLN	Trend r/r
Komputery	65 185 656	▼ -28,2%
Telewizory i wideo	50 521 941	▼ -13,9%
Telefony	49 082 092	▲ +5,3%
AGD	24 416 564	▲ +7,8%
Audio	22 795 488	▲ +16,1%
Smart home i wearables	19 848 233	▲ +30,4%
Aparaty i kamery	17 444 107	▼ -18,5%
Gry i konsole	12 738 835	▲ +29,6%
Suma	**262 032 917**	**▼ -8,0%**

Segmenty: SWITCH(TRUE()) na udziale

Podkategoria	Udział w całości %	Segment podkategorii
Laptopy	18,2%	Lider
Smartfony	17,1%	Lider
Telewizory	17,1%	Lider
Ekspresy do kawy	4,5%	Środek
Smartwatche	4,5%	Środek
Aparaty bezlusterkowe	4,1%	Środek
Odkurzacze	3,5%	Środek
Słuchawki	3,4%	Środek
Komputery stacjonarne	3,1%	Środek
Konsole	3,0%	Ogon
Soundbary	2,9%	Ogon
Monitory	2,5%	Ogon
Głośniki bezprzewodowe	2,4%	Ogon
Inteligentny dom	2,3%	Ogon
Projektory	1,6%	Ogon
Aparaty kompaktowe	1,4%	Ogon
Akcesoria telefoniczne	1,3%	Ogon
Roboty kuchenne	1,3%	Ogon
Kamery sportowe	1,1%	Ogon
Akcesoria komputerowe	1,0%	Ogon
Gry	1,0%	Ogon
Akcesoria do gier	0,8%	Ogon
Opaski sportowe	0,8%	Ogon
Odtwarzacze i streaming	0,6%	Ogon
Telefony dla seniora	0,3%	Ogon
Suma	**100,0%**	

SPRAWDŹ U SIEBIE

- tytuł: Sprzedaż 2024: 262,0 mln zł (-8,0% r/r)
- top 3: Laptopy, Smartfony, Telewizory
- Komputery ▼ -28,2%, Smart home i wearables ▲ +30,4%
- segmenty 2024: 3 liderów, 6 w środku

Plik INWD_dax_rozwiazanie.pbip, strona „Ćw. 4”, fragmentator Rok = 2024.

Dla ambitnych: OFFSET i WINDOW, czyli poprzedni wiersz i okno

Funkcje okna liczą po wierszach posortowanej listy. Tu lista to 12 kwartałów.

OFFSET: KWARTAŁ WCZEŚNIEJ

```
Sprzedaż poprzedni kwartał PLN =
CALCULATE([Sprzedaż PLN],
    OFFSET(-1,
        ALLSELECTED('Kalendarz'[Rok i kwartał],
                    'Kalendarz'[Klucz kwartału]),
        ORDERBY('Kalendarz'[Klucz kwartału], ASC)))
```

WINDOW: BIEŻĄCY I DWA POPRZEDNIE

```
Średnia z 3 kwartałów PLN =
AVERAGEX(
    WINDOW(-2, REL, 0, REL,
        ALLSELECTED('Kalendarz'[Rok i kwartał],
                    'Kalendarz'[Klucz kwartału]),
        ORDERBY('Kalendarz'[Klucz kwartału], ASC)),
    [Sprzedaż PLN])
```

- OFFSET(-1, …) i WINDOW(-2, REL, 0, REL, …) liczą pozycje względem bieżącego kwartału.
- Relacja zawiera obie kolumny, bo wykres grupuje po Rok i kwartał i po kolumnie sortowania.

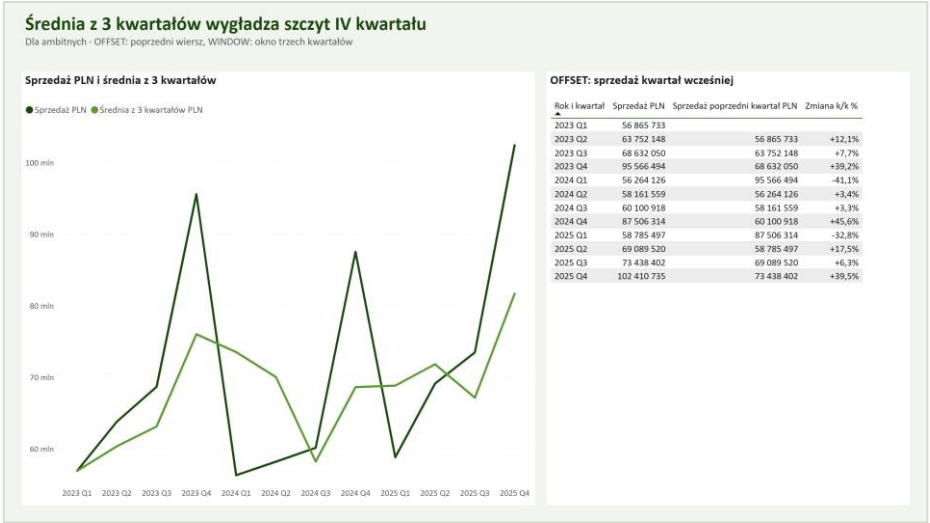
2025 Q4

102,4 mln zł; kwartał wcześniej 73,4 mln (+39,5% k/k); średnia z 3 kwartałów 81,6 mln.

Ćw. 5 · Dla ambitnych: poprzedni kwartał i średnia krocząca

10 min

1. Utwórz Sprzedaż poprzedni kwartał PLN (OFFSET) i Zmiana k/k %.
2. Utwórz Średnia z 3 kwartałów PLN (WINDOW).
3. Wykres liniowy: oś Rok i kwartał, wartości Sprzedaż PLN i Średnia z 3 kwartałów PLN.
4. Tabela: Rok i kwartał, Sprzedaż PLN, poprzedni kwartał i Zmiana k/k %.

PYTANIE

Pierwszy kwartał 2023 nie ma poprzednika, a średnia z 3 kwartałów ma wartość. Dlaczego?

Strona „Dla ambitnych” z pliku rozwiązania.

06

DAX w 2026: trzy narzędzia, które warto znać

Widok zapytań DAX: sprawdź miarę bez budowania wykresu

Czwarta ikona na lewym pasku Power BI Desktop. Piszesz zapytanie, dostajesz tabelę wyników.

TEST MIAR NA MAŁYM WYCINKU

```
EVALUATE
SUMMARIZECOLUMNS(
    'Kalendarz'[Rok],
    "Marża %", [Marża %],
    "Udział rabatów %", [Udział rabatów %]
)
```

SPIS WSZYSTKICH MIAR MODELU

```
EVALUATE INFO.VIEW.MEASURES()
```

- Zwraca nazwę, tabelę, folder, opis i kod każdej miary. W pliku rozwiązania — 27 wierszy.
- Gotowy spis do manifestu intencji i do sprawdzenia, czy każda miara ma opis.

DLACZEGO TO WAŻNE

Zapytanie pokazuje same liczby, bez wykresu, który mógłby coś ukryć. Trzy wiersze porównasz z tabelą na stanowisku testowym.

Funkcje użytkownika (UDF): napisz raz, użyj w wielu miarach

Od czerwca 2026 r. ogólnodostępne w Power BI Desktop i w usłudze. Model musi mieć poziom zgodności 1702 lub wyższy.

```
DEFINE
    FUNCTION ZmianaProcent =
        (teraz : NUMERIC, wczesniej : NUMERIC) =>
            DIVIDE(teraz - wczesniej, wczesniej)
EVALUATE
SUMMARIZECOLUMNS(
    'Kalendarz'[Rok],
    "Zmiana r/r",
    ZmianaProcent([Sprzedaż PLN],
                  [Sprzedaż rok wcześniej PLN])
)
```

Jedna funkcja zamiast dwóch prawie takich samych miar: ZmianaProcent policzy zmianę r/r i k/k. Poprawiasz ją w jednym miejscu.

- Na naszym modelu zwraca -8,0% dla 2024 i +15,9% dla 2025 — tak samo jak miara Zmiana r/r %.
- Zapis do modelu: przycisk nad definicją w widoku zapytań DAX (po angielsku: Update model: Add new function).
- W projekcie PBIP funkcja trafia do pliku definition/functions.tmdl.
- Nazwa: litery, cyfry, podkreślenia i kropki, bez spacji.

Źródło: Microsoft Learn, „Use DAX user-defined functions” (stan na 18.08.2026). Zapytanie przetestowane w Power BI Desktop 2.157 na pliku INWD_dax_rozwiazanie.

Obliczenia wizualne: DAX na wykresie, nie w modelu

Zaznacz wykres → Narzędzia główne → Nowe obliczenie wizualne. Formuła liczy na tym, co widać na wykresie.

```
Średnia krocząca = MOVINGAVERAGE([Sprzedaż PLN], 3)
Narastająco = RUNNINGSUM([Sprzedaż PLN])
Zmiana k/k = [Sprzedaż PLN] - PREVIOUS([Sprzedaż PLN])
```

ZYSKUJESZ

- krótszy kod: MOVINGAVERAGE zamiast WINDOW z ALLSELECTED i ORDERBY
- często szybsze liczenie: formuła pracuje na danych już zagregowanych
- gotowe szablony: suma narastająca, średnia krocząca, porównanie z poprzednim

TRACISZ

- obliczenie widzi tylko pola z tego wykresu
- nie użyjesz go w innej wizualizacji ani w mierze
- nie działa m.in. we fragmentatorach i w kluczowych czynnikach wpływu

Źródło: Microsoft Learn, „Visual calculations overview” (28.08.2026) i opis funkcji MOVINGAVERAGE.

07

AI pisze DAX. Ty sprawdzasz

Pięć kroków kontroli miary

Ta sama procedura dla miary z podręcznika, z forum i z czatu AI.

01

Przeczytaj

co filtruje, co iteruje, co zwraca — na głos

02

Przewidź

wynik jednej komórki, zanim uruchomisz

03

Zapytaj

EVALUATE na małym wycinku: jeden rok, jedna kategoria

04

Sprawdź brzegi

wiersz sumy, puste dane, dzielenie przez zero

05

Poruszaj filtrem

czy wynik reaguje tak, jak zapisałeś w manifeście

W dzienniku decyzji zapisz wynik kontrolny, np. „Marża % 2024 = 25,9% — zgodne z ręcznym przeliczeniem 67,9 mln / 262,0 mln”.

Typowe błędy w DAX-ie z czatu AI

Objaw	Przyczyna	Poprawka
kod woła 'Sales'[Amount]	AI nie zna twojego modelu i zgaduje nazwy	wklej nazwy tabel i kolumn z widoku modelu
średnia dzienna = sprzedaż całego roku	SUM w iteratorze zamiast miary: brak przejścia kontekstu	odwołaj się do miary albo owiń wyrażenie w CALCULATE
udział nie reaguje na fragmentator	REMOVEFILTERS tam, gdzie pytanie wymaga ALLSELECTED	wybierz mianownik świadomie
CALCULATE(…, FILTER(ALL('Produkt'), …))	stary wzorzec: wolniejszy, zdejmuje wszystkie filtry produktu	prosty filtr kolumny, w razie potrzeby KEEPFILTERS
błąd przy zerze w mianowniku	dzielenie operatorem /	DIVIDE(a, b)
COUNTIFS, IFS, VLOOKUP w mierze	funkcje z Excela — DAX ich nie ma	CALCULATE(COUNTROWS(…)), SWITCH(TRUE()), RELATED

Trzy środkowe błędy nie dają komunikatu o błędzie, tylko zwracają liczbę. Dlatego potrzebujesz kroku „przewidź”.

Na obronie: karty A1–A4 to dzisiejsze wzorce

Karta	Zadanie na obronie	Wzorzec z dziś
A1 · Udział w całości	udział głównej miary w sumie dla wszystkich kategorii	REMOVEFILTERS i DIVIDE — ćw. 2
A2 · Rok do roku	zmiana r/r w procentach na karcie albo w tabeli	SELECTEDVALUE i CALCULATE — ćw. 4
A3 · Pierwsza piątka	5 najlepszych pozycji według głównej miary	RANKX z ISINSCOPE albo TOPN — ćw. 3 i 4
A4 · Średnia na jednostkę	średnia na klienta, produkt albo dzień z DIVIDE	DIVIDE i AVERAGEX — ćw. 1 i 3

Na obronie zmieniasz swój projekt, nie plik ćwiczeniowy. Przećwicz każdy wzorzec na własnych danych przed CP2.

Na następne zajęcia

- CP2 na zajęciach 5: model i miary twojego projektu jako PBIP — co najmniej 3 nietrywialne miary
- Załóż w projekcie tabelę _Miary i przenieś do niej wzorce: udział, średnią, ranking, tekst z miary
- Każdą miarę sprawdź zapytaniem EVALUATE i zapisz wynik kontrolny w dzienniku decyzji
- Pisałeś DAX z AI? Wpisz to w deklarację: narzędzie, prompt, co przyjąłeś, co poprawiłeś
- Przeczytaj: M. Russo, A. Ferrari, Kompletny przewodnik po DAX, rozdz. 4–5 (konteksty i CALCULATE)

Zajęcia 5: analiza czasowa (SAMEPERIODLASTYEAR, DATESYTD), wydajność miar i publikacja raportu.

Trzy rzeczy do zapamiętania

kontekst

miara liczy się w filtrach komórki — także w wierszu sumy

CALCULATE

dodaje, usuwa albo zostawia filtry: to jego trzy ruchy

przewidź

zanim uwierzysz miarze, zgadnij jej wynik dla jednej komórki

DZIĘKUJĘ

dr inż. Szczepan Górtowski

Katedra Informatyki Ekonomicznej · Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

szczepan.gortowski@ue.poznan.pl · dyżury: kie.ue.poznan.pl/pl/dyzury/